

FROM SLAVICI'S MANUSCRIPTS

Adela Cristiana Gorcea, PhD Student, "Aurel Vlaicu" State University of Arad

Abstract: While there is a tremendous bibliography which covers Slavici work, I chose to present two of his less known writings, identified as manuscripts at the Memorial Museum „Ioan Slavici” Șiria: a memorialistic excerpt written in an epistolary manner and a letter addressed to his son Titu, during his studies in Switzerland.

The analysis of the two texts follows four stages: a). a general presentation, observing the editing; b). a reproduction of the manuscript's content, in self editing; c). the analysis of the text – layout, organization, content, phonetics, vocabulary, phrase construction, style; d) conclusions related to the documentary value of the manuscript.

The first text recalls the period 1868-1869, when Slavici was a student in Viena and also accomplished his military duty. He presents in details the context of his meeting with Eminescu, as well as the background which determined the setting up of Societatea România Jună.

The second text refers to the guidance addressed to his son Titu regarding the spiritual life. Slavici advises him to follow the roman-catholic religion courses, together with his colleagues, to respect others' religion, but never forget his own. He explains the similarities and distinctions between roman-catholic and orthodox, emphasizing that they are equals in front of God.

Both texts have documentary value through form and style, as well as through content, as they prove Slavici interest, since he was twenty, for the cultural life, and also his quality as a spiritual guide for his son.

Keywords: manuscript, student days, roman-catholic, orthodox, document

1. În căutarea timpului trecut...

În fața uriașei bibliografii existente în legătură cu opera lui Slavici, am avut sentimentul că nimic nou nu s-ar mai putea aduce în legătură cu creația sa. Cu acest gând, căutările mele s-au îndreptat, în mod firesc, către satul natal al lui Slavici. La Muzeul Memorial „Ioan Slavici” din Șiria, cu sprijinul Laurei Mateș, muzeograf, am trecut la cercetarea documentelor expuse în muzeu, dar mai ales a celor din arhivă, adunate acolo de-a lungul timpului, mare parte dintre ele donate de urmașii scriitorului. Am descoperit câteva scrieri ale lui Slavici, dintre care am selectat spre analiză două, sub formă epistolară

Din rațiuni de sistematizare, am urmat aceleași etape în studiul fiecărui document: a). prezentare generală, cu precizări legate de editare; b). redarea conținutului manuscrisului, în editare proprie; c). analiza textului, cu observații asupra aspectului general și a organizării textuale, fixare în timp, elemente de conținut, elemente de ordin fonetic și de vocabular; d) concluzii cu privire la valoarea documentară a manuscrisului.

2. Pagini de jurnal – un tânăr la Viena

2.1. Prezentare generală

În cele ce urmează, prezint o scriere care, după aspect – patru foi foarte subțiri, mici –, și după numerotare – de la 7 la 10 –, dă impresia unui fragment din jurnalul intim al scriitorului, realizat sub formă epistolară, din care au rămas puține pagini care au fost date tiparului.¹ Această presupunere este întărită de faptul că nu există nicio formulă de încheiere,

¹ vezi S₁, p. 759-772;

așadar textul pare că ar avea o continuare. Meticulos realizat, cu o singură corectură, este redactat cu o caligrafie ce amintește de cea a funcționarilor din trecut, al căror scris mărunț și ordonat l-am întâlnit în diferite documente observate în timpul cercetării. Ca „scrietor” pe lângă notarul din Comlăuș, Slavici a fost obligat să scrie documente care impuneau multă grijă pentru aspect și exprimare. În editare am folosit ortografia actuală și am păstrat sublinierile cuvintelor, așa cum le-a lăsat scriitorul. Documentul este menționat ca existent la Muzeul Memorial „Ioan Slavici” Șiria, dar până în prezent nu am găsit dovezi ale publicării.²

2.2. Textul scrisorii

Iubite Amice,

Întorcându-mă de la Pesta, am intrat scrietor la notarul unui sat din vecinătatea Șiriei. Vorba era să fac practică, să trec examenul convenit și să-mi pun apoi candidatura la vreun post de notar comunal.

Lucrurile s-au îndrumat însă cu totul altfel.

Împlinisem adică vârsta de douăzeci de ani și eram nevoit să-mi fac rândul în oștire. Am intrat deci peste câteva luni voluntar pe un an și, având dreptul de a-mi alege localitatea, am cerut să fiu trimis la Viena.

Așa am ajuns la începutul anului școlar la Viena, unde am călătorit cu cheltuiala împărăției și am stat la cazarmă, cu hrana și cu îmbrăcămintea statului.

După rânduiala de atunci noi, voluntarii, puteam să audiem, înainte de amiază, la universitate, și numai după-amiază, de la două înainte, făceam exerciții militare ori urmam studiile pregătitoare pentru examenul de ofițer. M-am înscris deci pentru al doilea an la universitate.

Tineri români se aflau atunci la Viena mai mulți decât la Pesta. Cei mai mulți erau bucovineni și ardeleni, mai ales dintre cei sosiți de prin școli secundare germane. Din România erau mai numeroși moldovenii decât muntenii. Erau chiar și basarabeni, macedoneni și români din Albania, încât ne plăcea să ne fălim că la Viena e reprezentat întregul neam românesc.

Curentele erau aceleași ca la Pesta. Pe când însă la Pesta oamenii mai cu minte erau luați drept „rengați” și nu îndrăzneau să-și ridice capul, la Viena, ei se luptau cu toată hotărârea împotriva exaltațiilor care înființaseră societatea „România”.

Drept un fel de reacțiune, se înființase „societatea literară”, care-și ținea ședințele într-una din sălile de la universitate.

După cele pățite la Pesta și după ce petrecusem jumătate de an în mijlocul poporului care-și punea toată nădejdea-n împăratul, eu numai în „Societatea literară” puteam să intru.

Din societatea aceasta făceau parte numai bucovineni, ardeleni, care se numeau „șaguniști”, și câțiva bănățeni, care știau și ei nemțește. Între bucovineni aveau trecere mai ales Vasile Bumbac, Grigoroviță și Isopescu, iar în fruntea ardelenilor stăteau Maier, Popovici, Bârceanu și Ioan Bechnitz, toți trei sibieni și oameni de casă ai lui Șaguna, iar cei din urmă doi atunci numai în treacăt la Viena.

La una din ședințele societății am făcut cunoștință cu Mihaiu Eminescu, care venise și el de curând la Viena, avea prieteni atât între bucovineni, cât și între ardeleni și lua parte la ședințele societății „România”.

² Teofil Bugnariu, I. Domșa, D. Vatamaniuc, *Ioan Slavici, biobibliografie*, București, Editura Enciclopedică Română, 1973, p. 450;

Vorba era ca cele două societăți să fie împreunate, și mulți dintre membrii „Societății literare”, oameni potoliți, țineau să-și caute de treabă și nu voiau să se-ncurce cu colegii lor din societatea „România”.

Ioan Bechnitz ținea seamă de aceasta, era însă în același timp de părerea că nu e destul să nu sprijinim mișcarea pornită de exaltații cărora el le zicea „babeșiști” și „barițieni”, ci suntem datori să intrăm în luptă pentru înăbușirea ei. Aceia dar care se simt destoinici de a lupta, n-au decât să intre și-n societatea „România”.

Propunerea aceasta le venise la socoteală tuturor – afară de Eminescu, în fața căruia se ivise bineștiutul zâmbet sarcastic.

El încă de pe atunci stăruia în gândul că nu exaltațiunea, ci prostia e obârșia mișcării și că prostia omenească e nemărginită și indestructibilă, ca orișice calamitate elementară. Ne încredința deci că au să rămâie caraghioși oamenii cu minte care-și dau silința de a convinge pe cei proști, căci aceștia numai în fața superiorității covârșitoare se dau învinși. Mare rușine ar păți deci aceia dintre membrii „Societății literare” care ar intra și-n societatea „România”, în care prostia e covârșitoare.

Râdeau unii de întorsătura satirică pe care Eminescu o dădea prin aceasta discuțiunilor, dar toți au luat în serios propunerea făcută de dânsul, ca să se înființeze o nouă societate, în care oamenii mai cu minte sunt mari și tari, încât pot să conducă treburile astfel, ca lumea să se adune împregiurul lor, și atât „România”, cât și „Societatea literară”, să fie-n cele din urmă de prisos.

Pe temeiul acesta au fost luni de zile de-a rândul urmate discuțiunile, atât prin întruniri anume convocate, cât și prin cafenele și restauranturi, pretutindeni unde se întâlneau mai mulți tineri români.

Îndeosebi Ioan Bechnitz și-a amânat de azi pe mâne călătoria, discutând mereu cu Eminescu, pentru care avea mare slăbiciune.

Eu nu prea luam parte la discuțiuni. Lasă că era chestiune de bun simț să nu mă avânt, dar nici nu eram în stare să am păreri deosebite în fața unor oameni ca Eminescu și ca Bechnitz, care nu numai îmi păreau foarte deștepți, dar mai știau și multă carte, și cunoșteau oameni și-mpregiurări despre care eu nu mai auzisem niciodată vorbindu-se.

2.3. Analiza textului

Aspectul general și organizarea textuală sunt cele obișnuite, cu inconfundabila formulă de adresare *Iubite Amice*, și cu numeroase paragrafe, care marchează bogăția informațiilor scrise de Slavici. Meditând asupra cunoscutei formule de adresare a lui Slavici, atrage atenția destinatarul său: *un amic*. G. I. Tohăneanu precizează diferențierea semantică dintre *amic* și *prieten*, în vremurile noastre, deoarece termenul *amic* a cunoscut o degradare semantică și stilistică, ulterior pătrunderii în limba română, primind sens depreciativ.³ Cu toate acestea, cunoscut fiind faptul că latina a fost limbă de stat în Transilvania înainte de dualismul austro-ungar și în mod firesc și-a pus amprenta asupra vorbirii în regiune, îmi permit să afirm că Slavici a văzut în cuvântul *amic* sensul dat de latinescul *amicus*, care „se dovedește raportabil la verbul latinesc al iubirii, *amare*”.⁴ Așadar, putem ajunge la concluzia că această scriere a lui Slavici, asemenea celorlalte cu formulă de adresare similară, a fost scrisă din dragoste pentru cel care va citi rândurile sale, oricare ar fi acesta și în orice epocă.

³G. I. Tohăneanu, *Dicționar de imagini pierdute*, Timișoara, Editura „Amarcord”, 1995, s. v.;

⁴ *Ibidem*;

Fixarea în timp și spațiu este dificil de realizat. Îmi permit presupunerea că textul a fost scris spre sfârșitul vieții, în jurul anului 1920, bazându-mă pe tonul evocator al scrisorii, care trimite cu gândul la memorialistica scriitorului.

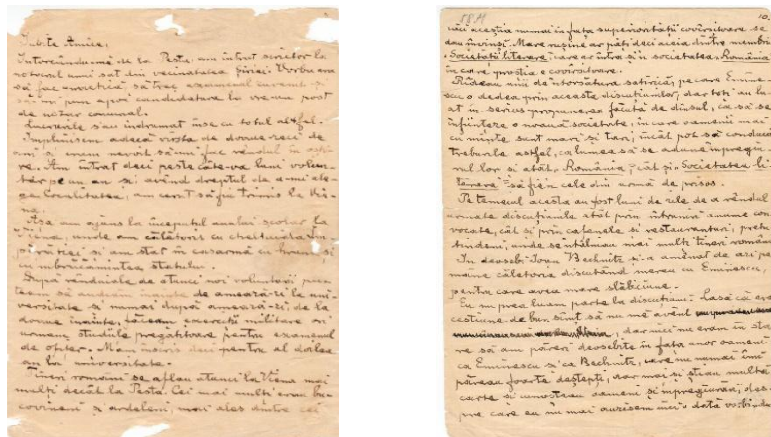

Figura 1: Pagini de jurnal
(sursa: Muzeul Memorial „Ioan Slavici” Șiria)

Elemente de conținut

Scriind virtualului *amic*, Slavici face referire în textul său la perioada în care a împlinit douăzeci de ani și a fost obligat să își satisfacă stagiul militar, pentru un an, așadar 1868-1869. După mărturisirea sa, a putut să opteze pentru localitate și a ales Viena, dovadă a atașamentului său față de capitala Imperiului. Opțiunea nu i-a anulat sentimentul apartenenței la poporul român și mândria patriotică, el amintindu-și: „Tineri români se aflau atunci la Viena mai mulți decât la Pesta. (...) ne plăcea să ne fălim că la Viena e reprezentat întregul neam românesc” (S₂).

Deși nu amintește numele societății *România jună*, înființată la 20 martie 1871, la Viena, al cărei președinte a fost, în evocarea sa, Slavici face referire la societățile premergătoare, *România* și *Societatea literară*. El aduce informații cu privire la membrii acestora și la atitudinea lui Eminescu și Ioan Bechnitz față de ele, aspecte pe care le-am sistematizat în figura 2.

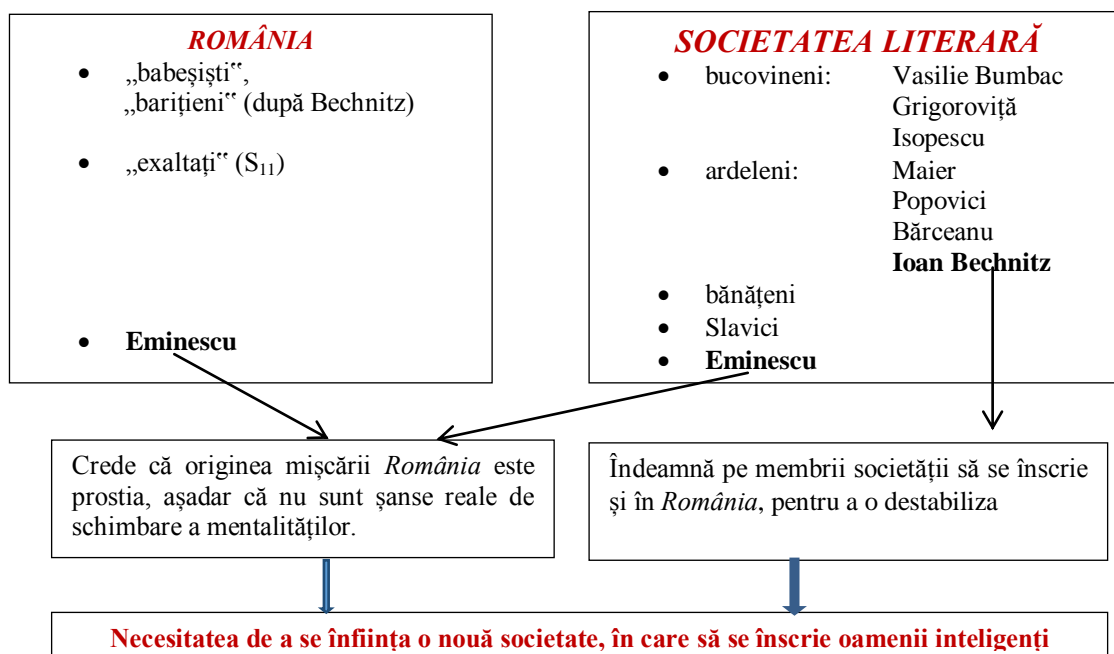

Figura 2: Eminescu și societățile *România* și *Societatea literară*

Un alt element pe care îl punctează Slavici este relația strânsă între Eminescu și Bechnitz, bazată pe cunoștințe comune, pe inteligență și pe situații de viață cunoscute de cei doi. Modestia care l-a caracterizat întreaga viață pe Slavici răzbate și din acest text, în final: „nici nu eram în stare să am păreri deosebite în fața unor oameni ca Eminescu și ca Bechnitz, care nu numai îmi păreau foarte deștepți, dar mai știau și multă carte, și cunoșteau oameni și-mpregiurări despre care eu nu mai auzisem niciodată vorbindu-se” (S₂). În acest context, se cuvine să evidențiem modul în care, pentru Slavici, înaltele valori și capacitățile intelectuale nu generau invidii, ci respect și admirație, pentru că se bazau pe competență: „Era pe vremea când respectul reciproc dădea naștere prieteniei, când prietenia avea termen de garanție nelimitat și când tinerețea era la mare preț, nu pentru că voia neapărat să se impună, ci pentru că avea cu ce s-o facă”.⁵

Fonetică, vocabular, topică, stilistică

Urmărind textul, am descoperit scrierea veche, cu apostrof, cu particularitățile de redare a unor diftongi și a unor sunete specifice epocii: *é* îl notează pe *ea* contemporan, *ó* este ortografierea lui *oa* de azi, *è* este simbolul pentru *ă*, iar *ê* marchează pronunțarea lui *â* actual, în timp ce consoana *z* este reprezentată prin *đ*, numai pentru cuvintele provenite din latină.

Referitor la utilizarea în text a numeroase cuvinte care conțin diftongi, putem lega acest fenomen de mărturisirea lui Slavici din *Amintiri* despre îndelungile discuții pe care le avea cu Eminescu asupra limbii. El arată că poetul era preocupat de muzicalitatea limbii române, la care contribuiau diftongii.⁶ Eminescu susținea folosirea unui vocabular din care să fie eliminate neologismele, care va fi astfel caracterizat de muzicalitate, fiindcă din neologisme lipsesc diftongii, aceștia se află doar în fondul moștenit, astfel încât studiul lui

⁵ Ioana Pârvulescu, *Prefață* la Iacob Negruzzi, „Amintiri de la Junimea”, București, Editura Humanitas, 2011, p. 5;

⁶ Vezi S, p. 35-41;

Slavici utilizează neologismul în mică măsură, scriitorul preferând cuvinte din fondul principal lexical și arhaisme fonetice.

Cu privire la vocabularul folosit, este cel obișnuit, caracteristic vremii. În plus, am identificat trei sintagme mai interesante. Despre desfășurarea evenimentelor, Slavici afirmă: „Lucrurile s-au îndrumat cu totul altfel” (S₂). Verbul *a (se) îndruma*, în mod obișnuit cu sensul frecvent de „a arăta drumul”, „a orienta”, „a direcționa”⁷, este folosit de scriitor cu sensul regional de „a se îndrepta spre o țintă”. Pentru *a își face stagiul militar*, Slavici recurge la forma „să-mi fac rândul în oștire” (S₂). Ca element interesant de topică, *cei doi din urmă* sau *ultimii doi* este înlocuit prin „**cei din urmă doi** atunci numai în treacăt la Viena” (S₂). Textul lui Slavici devine un document al vorbirii din epocă, dar și al influențelor junimiste în legătură cu folosirea cu măsură a neologismelor.

2.4. Concluzii privind valoarea documentară a textului

Despre perioada la care se referă Slavici în document vorbește și Teodor V. Stefanelli, care prezintă venirea lui Eminescu la Viena, în 1869.⁸ El întărește ideea de solidaritate a tinerilor studenți de naționalități diferite, veniți din România la studii. De asemenea, arată că, aici, Eminescu se reîntâlnește cu foștii săi colegi din Bucovina. Textul lui Slavici este, așadar, o mărturisire despre:

- perioada anterioară înființării societății *România jună*;
- atitudinea sarcastică a lui Eminescu în fața prostiei;
- admirația lui Slavici pentru Eminescu;
- aprecierea lui Eminescu de către Ioan Bechnitz.

Rândurile așternute de Slavici sub forma unui jurnal sunt importante azi pentru că aduc în prezent o fărâmă din activitatea sa din studenție, perioadă când nu s-a putut despărți de viața activă în interiorul unei societăți literare.

3. Scrisoare de părinte

3.1. Prezentare generală

În mod firesc, scrisorile familiale sunt cele care oferă o imagine a relațiilor de rudenie ale unei persoane, integrarea sa armonioasă într-o familie desăvârșindu-l ca ființă. A rămas și o astfel de scrisoare de la Slavici, adresată fiului său Titu, aflat la studii în Elveția, în perioada 1903-1907. Aceeași hârtie de carnet, cartonată, cu textul scris pe trei pagini mici, iar dedesubt semnătura celui care a donat muzeului documentul: T. Slavici.⁹ Am folosit ortografia actuală și am scris numele localității elvețiene *Fribourg*, pe care Slavici îl scrisese „Friburg”.

3.2. Textul scrisorii

Măgurele, 18 oct. 1903

Titule dragă,

⁷ Ioan Oprea, Carmen-Gabriela Pamfil, Rodica Radu, Victoria Zăstroiu, *Noul dicționar universal al limbii române*, București, Editura Litera Internațional, 2007, s. v.;

⁸ Teodor V. Ștefanelli, *Când a venit Eminescu la Viena*, în „Mărturii despre Eminescu”, volum editat de Cătălin Cioabă, București, Editura Humanitas, 2013, p.131-133;

⁹ Din cercetările efectuate, am ajuns la concluzia că donația a fost făcută de Teodor Slavici, din Țiriac, a cărui semnătură de pe nota de donație am identificat-o pe o carte din biblioteca acestuia, pusă la dispoziție de fiica sa, Maria Slavici, din Țiriac.

Azi a sosit d-șoara „...”¹⁰ aici și mi-a spus despre tine multe bune, pe care noi le credem, căci mult dorim să-ți meargă bine și să mergi cu inima voioasă înainte. Simțământul nostru e că la Fribourg ești mai bine de cum erai la Kremsmünster și mulțumim lui Dumnezeu că a ascultat rugăciunile pe care le-am făcut pentru tine. Și dacă te vei fi simțind și tu mai bine, să știi că numai prin voința lui Dumnezeu ai ajuns să scapi de greutatea ce te apăsa, căci de la el vine toată bunăvoința omenească.

I-am scris azi Părintelui Prefect și i-am spus că mama ta și eu dorim să fii tratat în ceea ce privește religiunea ca colegii tăi. Ține și tu seamă de dorința noastră și ia parte alături de colegii tăi la lecțiunile de religiune și la toate deprinderile religioase.

Noi și catolicii suntem aceeași biserică apostolică, și numai fanaticii intoleranți exagerează importanța deosebirilor de forme în ceea ce privește serviciul religios și decorul bisericesc. Noi ținem întru toate la credințele și la formele stabilite de Sf. Apostoli și de primele sinoade ecumenice. Romano-catolicii s-au abătut în unele privințe de la formele vechi și au stabilit și dogme pe care noi nu le admitem. Astfel ei susțin că duhul sfânt purcede nu numai de la Tatăl, ci și de la Fiul, că episcopul de la Roma, Papa, ca urmaș al lui Petru, e reprezentantul lui Christos, și astfel infailibil, că cuminecătura se poate face și numai cu pâine, „...”¹¹ lor, și că sufletele răposaților trec prin purgatoriu. Noi nu admitem aceste dogme, care nu se află în crezul stabilit la Niceea. Îndeosebi noi, românii, ținem la ortodoxie și pentru că prin ea ne apropiem de vecinii noștri, bulgarii, sârbii, rușii și grecii, care sunt și ei ortodocși. Nici un adevărat creștin nu va admite însă că rugăciunea făcută în biserica romano-catolică nu e tot atât de plăcută lui Dumnezeu ca cea făcută în biserica ortodoxă și că preotul catolic nu are același dar ca cel ortodox.

Tu ține la legea străbunilor tăi, dar respectează credințele altora. Numai oamenii fără de credință să-ți fie nesuferiți.

Fă-ți obiceiul de a ne trimite în fiecare duminică o carte de corespondență, cel puțin, căci suntem neliniștiți când nu primim știre de la tine. Acum scrie-ne cum te simți în „...”¹² și în colegiu, cum vă petreceți ziua, câți sunteți în „...”¹³ și cum mergi cu studiile. Dacă ai nevoie să ieși meditator din vreun studiu, scrie-ne. Pune-te pe lucru, ca să treci neapărat clasa, căci altfel ajungi vârsta de „...”¹⁴ prea în curând și-ți perzi tot rostul.

Noi suntem cu toții sănătoși și te dorim cu toții.

Ioan Slavici

Donat Casei memoriale Ioan Slavici din Șiria, de T. Slavici.

3.3. Analiza textului

Aspectul general și organizarea textuală se aseamănă cu a celeilalte scrisori, fiind caracterizate de ordine și atenție pentru aspectul textului. Un scris parcă și mai mărunț îmi dă impresia că Slavici a dedicat timp redactării acestei scrisori, în mod firesc, deoarece se adresa unui membru al familiei.

Fixarea în timp și spațiu este exactă: Măgurele, 18 octombrie 1903.

¹⁰ Nume feminin indescifrabil. Contextul indică posibilitatea să fie numele unui cadru didactic din Elveția, de la Fribourg, unde a studiat fiul lui Slavici, Titu.

¹¹ Cuvânt indescifrabil.

¹² Cuvânt indescifrabil.

¹³ Cuvânt indescifrabil.

¹⁴ Cuvânt indescifrabil.

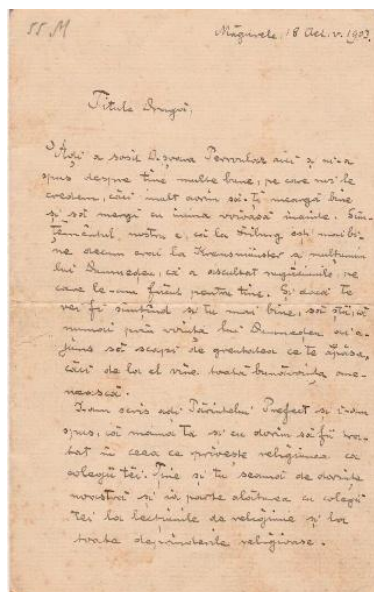

Figura 3: Prima pagină a scrisorii lui Slavici către fiul său, Titu
(sursa: Muzeul Memorial „Ioan Slavici” Șiria)

Elemente de conținut

Am parcurs scrisoarea scriitorului Slavici către fiul său, așteptându-mă să descopăr doar informații în legătură cu relația tată-fiu. Scrisoarea este însă o adevărată lecție de spiritualitate; din cele cinci paragrafe, patru fac referiri la credință și dogmă, și numai ultimul cuprinde îndemnuri spre învățatură și întrebări despre viața la colegiu. Descoperim astfel o altă latură a lui Slavici, desprinsă din însăși scrierea sa – credința: „mulțumim lui Dumnezeu că a ascultat rugăciunile pe care le-am făcut pentru tine”. (S₃) El nu doar că o are în suflet, dar o și cunoaște bine și caută să o transmită fiului său.

Scrisoarea are ca **punct de plecare** dorința lui Slavici ca fiul său, aflat la studii în Elveția, să participe la orele de religie romano-catolică, împreună cu ceilalți colegi. Cu această ocazie, scriitorul face o amplă prezentare a diferențelor dintre religia romano-catolică și cea ortodoxă, dovedind astfel o bună cunoaștere a dogmelor. El amintește, în acest context, de sinoadele ecumenice și de crezul stabilit la Niceea. **Ideea** cea mai importantă care se desprinde din textul său este a unității religioase, el numindu-i „fanatici intoleranți” (S₃) pe cei care cred că diferențele de formă între cele două religii sunt importante. Astfel, arată că rugăciunea făcută în biserica romano-catolică și în cea ortodoxă au același efect. O **explicație** surprinzătoare oferă Slavici pentru prețuirea pe care o au românii față de religia ortodoxă: asemănarea lor în credință cu vecinii, ortodocși și ei – bulgarii, sârbii, rușii, grecii.

Pe baza acestor idei, Slavici își îndrumă fiul spre păstrarea credinței strămoșești, dar și spre respectul pentru alte credințe. Rezultă de aici că scriitorul a rămas totuși credincios religiei în care s-a născut, dar că prețuiește în egală măsură celelalte credințe. Îndemnul pentru fiul său este relevant: „Tu ține la legea străbunilor tăi, dar respectează credințele altora. Numai oamenii fără de credință să-ți fie nesuferiți”. (S₃)

Vocabular, topică, stilistică

Scrisoarea de față este una familială, așadar, Slavici recurge la cuvinte simple, adresate fiului său, unele dintre ele, puține la număr, cu formă arhaică, fiind relevante pentru exprimarea specifică epocii: *lecțiuni*, *religiune*, *respectează*. Scriitorul îi cere fiului său să trimită părinților în fiecare duminică o *carte de corespondență*, referindu-se, probabil, la cartea poștală, care, în vremea Imperiului, era denumită *levelezö-lap* (figura 4) sau *zárt-levelezö-lap* – „carte poștală în plic”. În limba maghiară, *lap* înseamnă „foaie”, iar

levelező „corespondență”; Slavici combină, așadar, sintagma din limba română *carte poștală* cu cea din limba maghiară atunci când îi cere fiului său să scrie o *carte de corespondență*. Scrisoarea lui devine un document lingvistic pentru modul în care exprimarea era influențată, în mod firesc, de limba oficială a epocii.

Figura 4: Carte poștală adresată lui Slavici
(sursa: Muzeul Memorial „Ioan Slavici” Șiria)

Scriitorul se exprimă într-o topică obișnuită, îmbinând tonul cald, apropiat al tatălui care se interesează de fiul său, cu cel de părinte-dascăl, în pasajele care fac distincție între religia romano-catolică și cea ortodoxă. Există o singură sintagmă a topicii inversate, care dovedește grija părintească: „mult dorim să-ți meargă bine”, în acord cu formula de adresare „Titule dragă”.

3.4. Concluzii privind valoarea documentară a scrisorii

Scrisoarea lui Slavici către fiul său este mai mult decât ne-am aștepta: reprezintă un adevărat ghid spiritual. Este o scriere importantă, deoarece pune în lumină câteva aspecte care definesc **latura spirituală a scriitorului**, punctând:

- buna cunoaștere a dogmelor romano-catolice și ortodoxe;
- concepția despre apartenența la ortodoxie prin asemănarea cu vecinii țării, ortodocși;
- prețuirea credinței strămoșești;
- respectul pentru credința altora.

Prin textul scrisorii, cunoaștem un Slavici care și-a păstrat credința în Dumnezeu, în pofida tuturor încercărilor vieții. Înțelegem astfel că Slavici cel revoltat altădată împotriva unor naționalități este cel care a încercat să se adapteze mersului evenimentelor. La paisprezece ani după ce fusese închis la Vaț, regăsim în sufletul său credința, pe care o transmite, ca orice bun părinte, copilului său.

4. Concluzii

În primul rând, cele două manuscrise constituie un document al **scrierii lui Slavici**: aspect, particularități fonetice, de vocabular, de topică și stilistice.

În al doilea rând, manuscrisele sunt **dovada vieții publice a lui Slavici**, a relațiilor sale cu societățile *România*, *Societatea literară*, *România jună*.

În al treilea rând, ele oferă **informații valoroase asupra unor personalități ale vremii**, mai ales asupra lui Eminescu și Ioan Bechnitz, deși acestea sunt prezentate din perspectivă personală.

Oricât de modestă este contribuția mea la analiza scrierilor lui Slavici, am mulțumirea că acestea au primit încă o dată viață, fiindcă orice scriere trăiește prin ochii celui interesat de

ea. În acest fel, Slavici trăiește prin ochii și prin sufletul fiecărui cititor care va vedea aceste rânduri.

SIGLĂRI:

S₁: Slavici, Ioan, *Opere*, vol. VI – *Amintiri. Închisorile mele. Lumea prin care am trecut*, București, Editura Național, 2001;

S₂: manuscris Slavici (*Iubite amice*), text memorialistic;

S₃: manuscris Slavici (*Titule dragă*), scrisoare către fiul său.

BIBLIOGRAPHY:

***, *Mărturii despre Eminescu*, București, Editura „Humanitas”, 2013;

Bugnariu, Teofil; Domșa, I.; D. Vatamaniuc, *Ioan Slavici, biobibliografie*, București, Editura Enciclopedică Română, 1973;

Negruzzi, Iacob, *Amintiri din Junimea*, București, Editura „Humanitas”, 2011;

Oprea, Ioan; Pamfil, Carmen-Gabriela; Radu, Rodica; Zăstroiu, Victoria, *Noul dicționar universal al limbii române*, București, Editura „Litera Internațional”, 2007;

Panu, George, *Amintiri de la Junimea din Iași*, Iași, Editura „Polirom”, 2013;

Slavici, Ioan, *Opere*, vol. VI – *Amintiri. Închisorile mele. Lumea prin care am trecut*, București, Editura „Național”, 2001;

Tohăneanu, G. I., *Dicționar de imagini pierdute*, Timișoara, Editura „Amarcord”, 1995.